

*Матеріали і дослідження
з археології Прикарпаття і Волині.
2013. Вип. 17. С. 233–251.*

**Андрій ГАВІНСЬКИЙ,
Юрій ЛУКОМСЬКИЙ**

ДО АРХЕОЛОГІЧНОГО КАДАСТРУ ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ: САМБІРЩИНА

У 2011 р. відділ археології Інституту українознавства імені І. Крип'якевича НАН України проводив археологічні розвідки в Городоцькому та Самбірському районах Львівської області [Гавінський та ін., 2012, с. 78–81; Ситник та ін., 2012, с. 304–306]. Ці науково-дослідні роботи виконувались відповідно до Договору, укладеного з Управлінням охорони культурної спадщини Львівської ОДА в рамках виконання Програми: “Археологічний кадастр Львівської області”. Для оперативності здійснення суцільного обстеження обумовлених частин територій двох районів було створено два окремі загони – Городоцький та Самбірський. Дана публікація має на меті висвітлити основні результати суцільного обстеження, здійсненого Самбірським загonom дослідників¹.

Для поверхневих досліджень було обрано північно-східну частину Самбірського району площею 50 км². Територія суцільного обстеження обмежена з півдня шосе Львів–Самбір між м. Рудки та с. Бабин, з півночі – адміністративною межею із суміжними Городоцьким та Мостиським районами, а із заходу – прямою лінією між селами Ваньковичі та Бабин (рис. 1).

Через територію обстежень в субмеридіональному напрямку протікають три повноводні річки: Вишня, Вишенька та Стрвяж. Їх межиріччя зайняте так званими увалами, схили яких сильно розчленовані балками й видолінками. Переважна більшість увалів простягається з північного заходу на південний схід. Для морфології міжувалових долин характерне чергування плоских, широких, озероподібних улоговин із звуженими ділянками.

Розвідкові роботи проводилися впродовж листопада та грудня методом суцільного археологічного обстеження обраної території шляхом багаторазових одноденних виїздів на місцевість і послідовним проходженням усіх доступних ділянок. Слід врахувати, що дослідницькі можливості були обмежені з об'єктивних причин. Так, більше як половина визначених для обстежень територій виявилися недоступними для пошуків археологічних пам'яток, оскільки на них вже тривалий час не проводилася оранка. Вони позаростали бур'янами, травами, а в окремих місцях самосадними молодими деревами та кущами. Частина перспективних місць для досліджень зайнята забудовою сучасних населених пунктів та приватними садибами. Якби не ці обставини, кількість нововідкритих пам'яток могла би бути значно більшою. З цієї ж причини у багатьох випадках фіксація поселень обмежувалася незначною кількістю підйомного матеріалу, бо його виявляли тільки на вузьких розораних ділянках поруч з більшими необробленими полями.

У разі виявлення підйомного археологічного матеріалу чи характерних археологічних об'єктів їх розташування фіксували на місцевості відносно сталих орієнтирів, фотографували та наносили на карту масштабу 1:25 000. В результаті розвідкових досліджень виявлено понад 40 пунктів з різними за характером об'єктами чи групами об'єктів археологічної спадщини, які повинні бути введені до наукового обігу, археологічного кадастру Львівської області, надалі охоронятися державою та детальніше вивчатися у майбутньому.

Нововиявлені пам'ятки та коротка характеристика знайденого матеріалу подаватимуться у алфавітному порядку за назвами найближче розташованих до них сучасних населених пунктів і послідовною нумерацією.

¹ Загальне керівництво розвідковими дослідженнями здійснював завідувач відділу археології, д. і. н. О. Ситник. До складу Самбірського загону входили О. Адамишин (аспірант), М. Войтович (аспірант), А. Гавінський (м. н. с., керівник загону), В. Конопля (м. н. с.), Ю. Лукомський (н. с., к. арх.), В. Оприск (м. н. с.) та Б. Василькевич (водій).

Результати досліджень

Пам'ятка **Вістовичі 1** виявлена за 600 м на північний-схід від церкви, біля новобудов, на слабо вираженому мисі правого берега р. Вишеньки, в місці, де її русло м'яко повертає з північного напрямку на схід (рис. 1, 40). З південного боку мису існує меліоративний канал, а також за 120 м на південь від центру пам'ятки знаходиться лінія електропередач (далі – ЛЕП), яка прямує зі сходу на захід. На площі 100×50 м, видовженої з північного заходу на південний схід, з поверхні орних приватних ділянок зібрано фрагменти ліпної та кружалної кераміки.

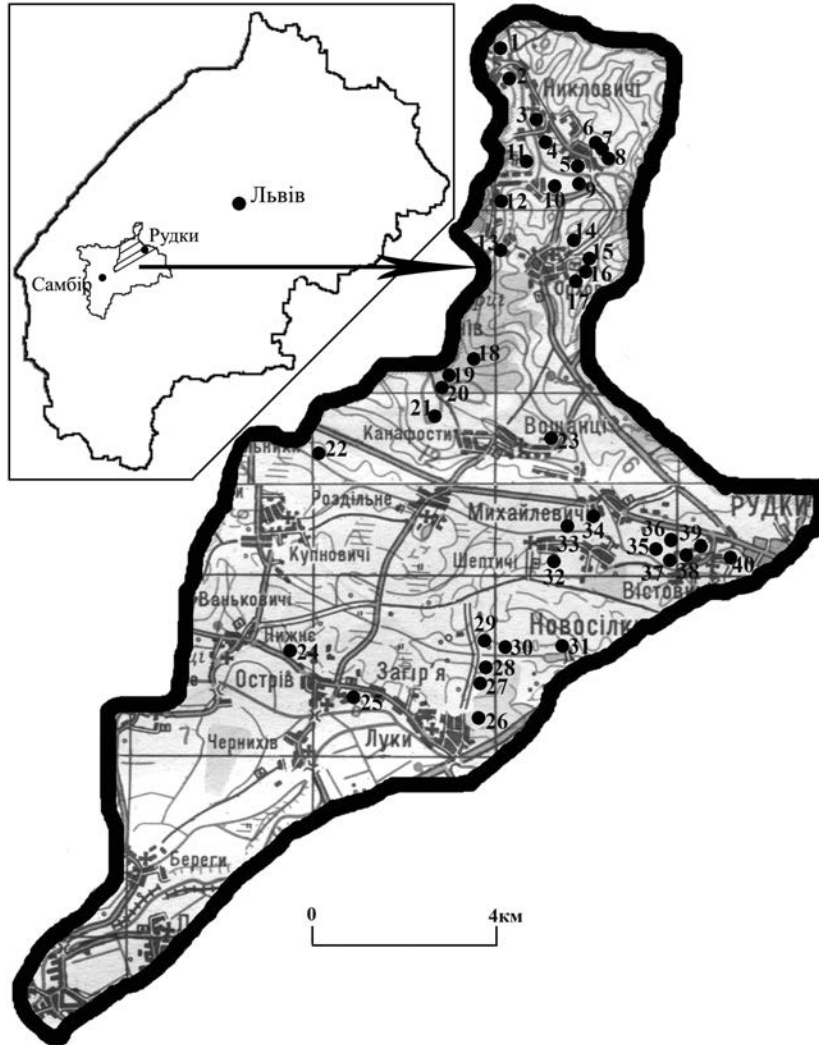

Рис. 1. Карта-схема розташування нововиявлених пам'яток на Самбірщині у 2011 році: 1 – Никловичі 1; 2 – Никловичі 2; 3 – Никловичі 3; 4 – Никловичі 4; 5 – Никловичі 5; 6 – Никловичі 7; 7 – Никловичі 8; 8 – Никловичі 6; 9 – Загір'я 3; 10 – Загір'я 2; 11 – Загір'я 1; 12 – Загір'я 4; 13 – Загір'я 5; 14 – Орховичі 4; 15 – Орховичі 3; 16 – Орховичі 1; 17 – Орховичі 2; 18 – Канафости 4; 19 – Канафости 3; 20 – Канафости 2; 21 – Канафости 1; 22 – Купновичі 1; 23 – Вошанці 1; 24 – Нижнє 1; 25 – Острів 1; 26 – Луки 1; 27 – Луки 2; 28 – Луки 3; 29 – Луки 4; 30 – Луки 5; 31 – Луки 6; 32 – Шептичі 1; 33 – Михайлевичі 1; 34 – Михайлевичі 2; 35 – Вістовичі 2; 36 – Вістовичі 4; 37 – Вістовичі 3; 38 – Вістовичі 6; 39 – Вістовичі 5; 40 – Вістовичі 1

Fig. 1. Schematic map of location of sites discovered in Sambir district in 2011

До ліпної кераміки належить уламок стінки посудини завтовшки 0,8 см із заглаженою поверхнею коричневого кольору. В зламі помітна значна домішка жорстви, яка місцями виступає назовні. Знахідку можна віднести до тцінецької культури доби бронзи.

Кружална кераміка виготовлена з глиняного тіста, в якому присутні домішки дрібнозернистого піску, поверхня зглажена, шорстка на дотик, чорного, коричневого та сірого

відтінків. Злам стінок чорного або коричневого кольору, одно- або двошаровий. Колекція знахідок нараховує шість вінець, шість донець та 19 уламків стінок. Уламки манжетоподібних вінець належали опуклобоким горщикам діаметрами 12–17 см (рис. 2, 1–4, 13). Вирізняється виріб із ледь розхиленими вінцями з округлим краєм (рис. 2, 5). В найбільшій частині опуклості стінок окремих горщиків наносився орнамент у вигляді кількох ліній зигзагу (рис. 2, 6). Денця, діаметрами 10–12 см, сформовані на плоскій основі і мають помірно розхилені назовні стінки з опуклим або увігнутим профілем (рис. 2, 7–12). За морфологічними ознаками, складом гончарного тіста та технологією випалу кераміки колекцію знахідок слід віднести до княжого періоду, а точніше – до XI–XII ст.

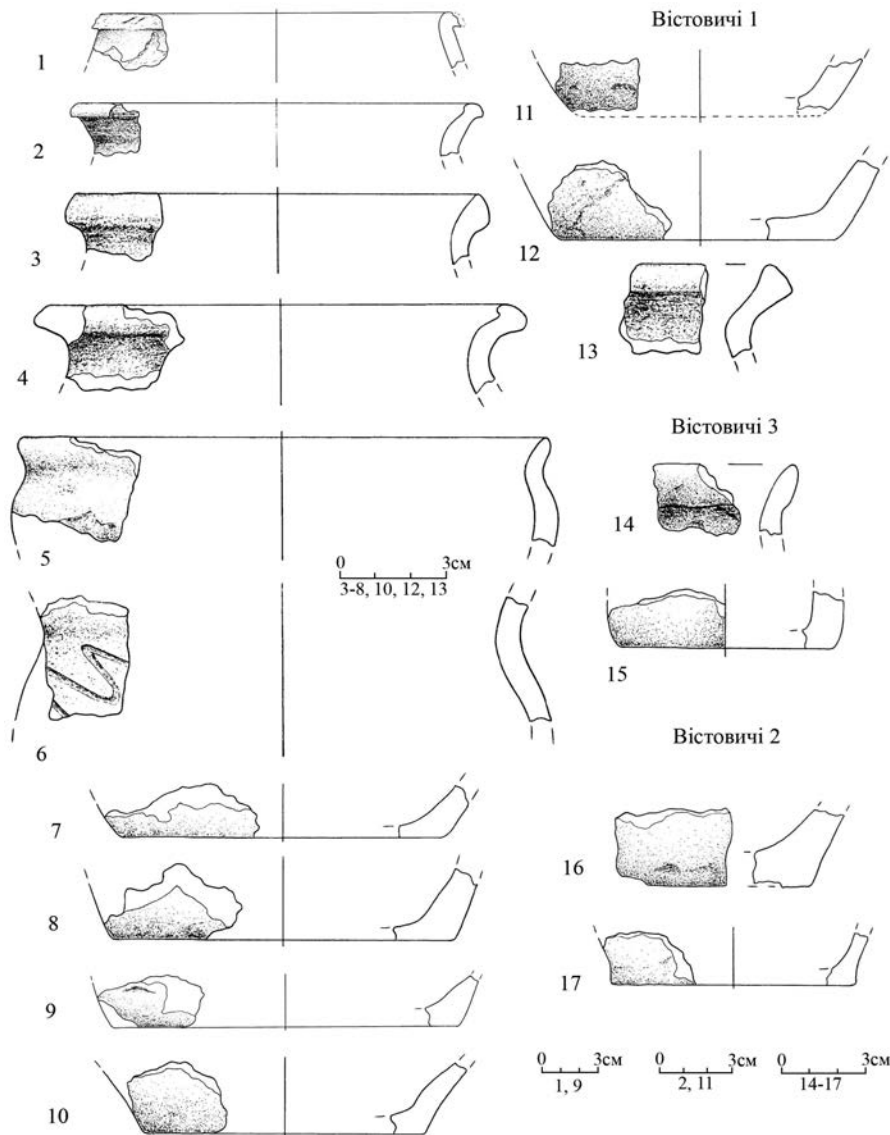

Рис. 2. Окремі фрагменти кераміки, виявлені на пам'ятках Вістовичі 1 (1–13), Вістовичі 2 (16, 17) та Вістовичі 3 (14, 15)
 Fig. 2. Separate fragments of ceramic, found at sites Vistovychy 1 (1–13), Vistovychi 2 (16, 17) and Vistovychy 3 (14, 15)

Отже пам'ятка Вістовичі 1 являє собою рештки поселення доби середньовіччя, яке, можливо, перекриває собою поселення тцінецької культури доби бронзи.

Вістовичі 2. Пам'ятка локалізована у північній околиці села на протилежному від села лівому березі р. Вишеньки (рис. 1, 35). Точніша прив'язка центру об'єкту наступна: 850 м на

північний захід від церкви, 400 м на південь від гостинця з Вістович до Михалевиц та 250 м на північ від ЛЕП, яка прямує вздовж річки. Заплава річки з півночі обмежена старицею лівого допливу ріки. З поверхні приватних орних ділянок, на площі 100×50 м, зібрано фрагменти ліпної та кружальної кераміки, а також один крем'яний виріб.

Знахідки ліпної кераміки поділяються на дві групи. До першої належать два фрагменти стінок посудин з нерівною, заглаженою поверхнею чорного та коричневого кольорів. Товщина стінок – 0,7 см. В зламі помітна значна кількість дрібних часток шамоту. Таку кераміку слід відносити до ранньозалізного часу.

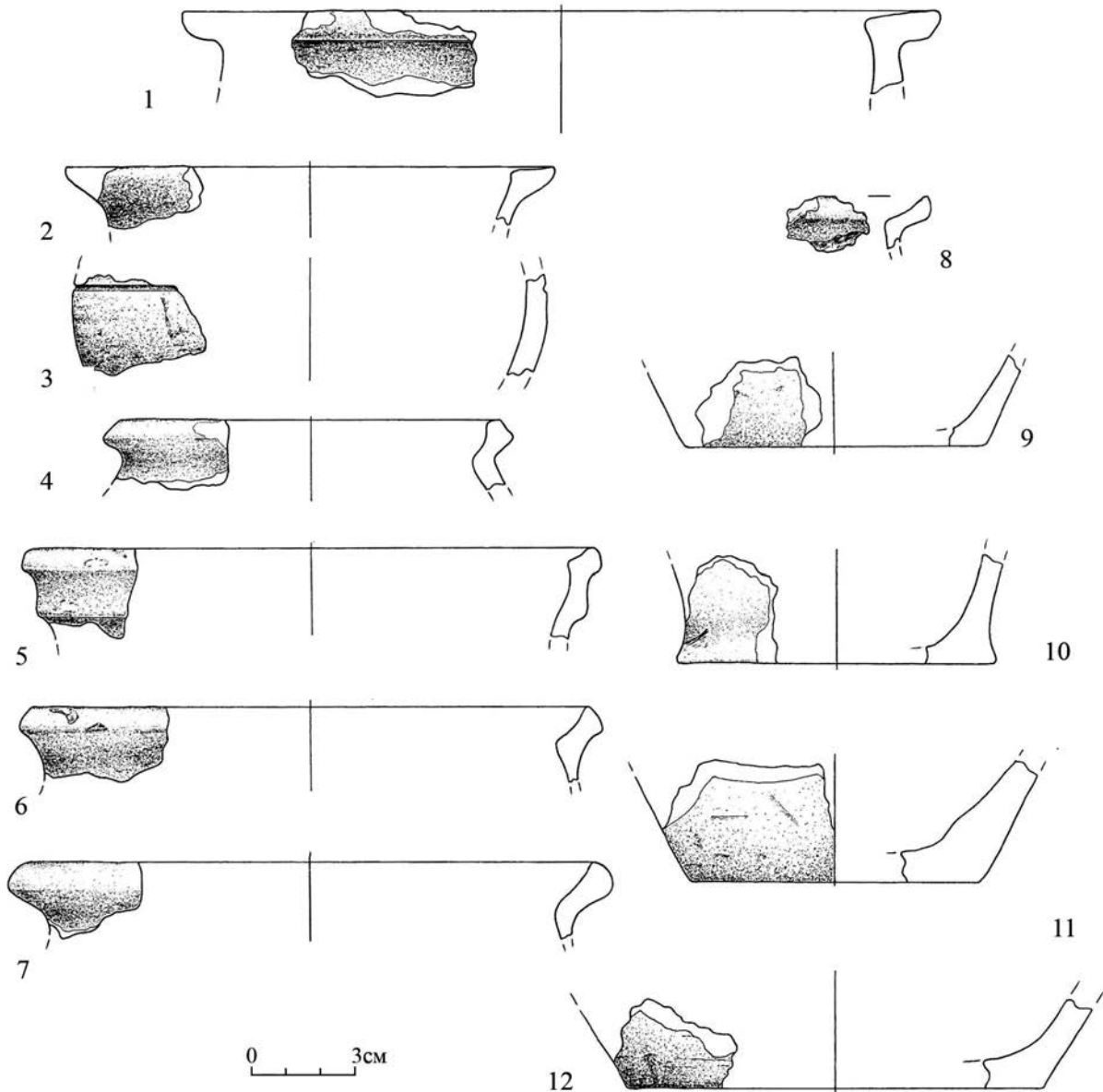

Рис. 3. Вістовичі 5. Фрагменти вінець та донець керамічних посудин
Fig. 3. Vistovychi 5. Fragments of rims and bottoms of ceramic ware

До другої групи ліпної кераміки належать також два фрагменти посудин із заглаженою, маркою на дотик поверхнею сірого кольору. Товщина стінок – 1,0 см. Посуд виготовлений із добре відмудленої глини без домішок, випал рівномірний, якісний. Частина грубостінного донеця

належала посудині значних розмірів (рис. 2, 16). Знахідки слід відносити до черняхівської культури.

Кружальна кераміка виготовлена з глиняного тіста, яке містить домішку дрібнозернистого піску, від чого її поверхня шорстка на дотик, сірого та коричневого кольору. Товщина стінок посудин – 0,5–0,8 см. До колекції знахідок належать дві стінки та одне денце. Денце, діаметром 8,5 см, сформоване на плоскій основі, з помірно розхиленими стінками (рис. 2, 17). Така кераміка характерна для княжого періоду, зокрема – для XII–XIII ст.

Крем'яний виріб, за характерними ознаками, міг виконувати функції кресала і походити, найімовірніше, з озброєння пізньосередньовічного періоду.

За 200 м на південний схід від пам'ятки Вістовичі 2, ближче до русла Вишеньки, на площі 50×50 м, зібрано фрагменти ліпної кераміки, що дало підставу виділити пам'ятку **Вістовичі 3**. Центр скупчення знахідок розташований за 650 м на північний захід від церкви, на другій надзаплавній терасі лівого берега р. Вишеньки, за 250 м на південний схід від попереднього пункту, за 100 м на північ від русла річки, 50 м на північ від вказаної ЛЕП (рис. 1, 37).

Виявлені тут фрагменти керамічного посуду мають стінки завтовшки 0,8–1,0 см. До глиняного тіста домішані дрібні та грубі шматки шамоту. Поверхня виробів нерівна, горбкувата і заглажена. Черепки коричневого, сірого та чорного кольорів. В одному з уламків простежено домішку жорстви. Поверхня його має заглиблені широкі лінії від загладження. Колекція знахідок складається з одного вінця, одного денця та дев'яти стінок. Вінце сформоване лійчасто, з округлим краєм, має чіткий підкреслений перехід до слабо розхилених стінок тулуба, що за формою може бути віднесене до горщика тюльпаноподібного профілю (рис. 2, 14). Денце, діаметром 7,5 см, має рівне дно, округлий край та майже прямі стінки (рис. 2, 15). На підставі таких характеристик знахідок поселення Вістовичі 3 можна віднести до ранньозалізного часу.

Пам'ятку **Вістовичі 4** виявлено за 200 м на північний схід від попередньої. Центр скупчення знахідок розташований за 700 м від церкви, 350 м на південь від згаданого гостинця та 200 м на північ від згаданої ЛЕП (рис. 1, 36). Пам'ятка знаходиться на другій надзаплавній терасі лівого берега р. Вишеньки. З поверхні приватних орних ділянок, на площі 50×30 м, зібрано фрагменти ліпної та кружальної кераміки.

Кераміка товщиною стінок 0,6–1,0 см виготовлена з очищеної глини, а в окремих випадках – з домішками шамоту, поверхня заглажена, інколи лощена, в частини виробів рустована, коричневого, чорного та сірого відтінків, випал нерівномірний. Колекція фрагментів посуду складається з чотирьох стінок та одного вінця від посудин. Вінце належало горщику тюльпаноподібної форми з округлим краєм (рис. 4, 13). До кружальної кераміки відноситься фрагмент вінця, поверхня якого заглажена, світло-коричневого кольору. Виріб виготовлений з добре відмудленої глини без домішок. Вінце, діаметром 13 см, має округлий розхилений назовні край, що плавно переходить в невисоку увігнуту горловину, яка з'єднується із опуклими стінками тулуба, що в діаметрі дещо більший за вінця (рис. 4, 14). Знахідки слід відносити до черняхівської культури пізньоримського часу.

Вістовичі 5. Пам'ятку локалізовано у північній околиці села, за 400 м від церкви, 270 м на південь від згаданого гостинця та 100 м на північ від згаданої ЛЕП. Скупчення знахідок розташоване на своєрідному мисі, утвореному Вишенькою та старицею її лівого притоку, що зараз долучається до неї 1,5 км вище по течії, за селом Михалевичі (рис. 1, 39). З поверхні приватних орних ділянок на площі 50×100 м зібрано фрагменти ліпної та кружальної кераміки.

Один із фрагментів ліпної кераміки, завтовшки 1,4 см, має в тісті домішку грубозернистого піску та шамоту. Поверхня його особливо рустована і має коричневий відтінок. Такі зовнішні ознаки характерні для кераміки культур ранньозалізного часу.

Інша група ліпної кераміки зі стінками завтовшки 0,7–1,2 см містить у глиняному тісті домішки шамоту. Поверхня кераміки нерівна, заглажена, марка на дотик, коричневого, сірого та чорного відтінків. Злам – одношаровий. Колекція знахідок нараховує 19 стінок, два вінця та

одне денце. Вінця, діаметром 14 і 22 см, мають горизонтально сформований край, що сильно витягнутий назовні. Стінки шийки – прямі (рис. 3, 1, 2). Денце, діаметром 8 см, має округлі краї основи та помірно розхилені стінки (рис. 3, 9). Вирізняється стінка кружальної посудини з діаметром найбільшої опуклості 14 см, на поверхні якої нанесено орнамент у вигляді горизонтальної врізної лінії (рис. 3, 3). Знахідки слід відносити до черняхівської культури пізньоримського часу.

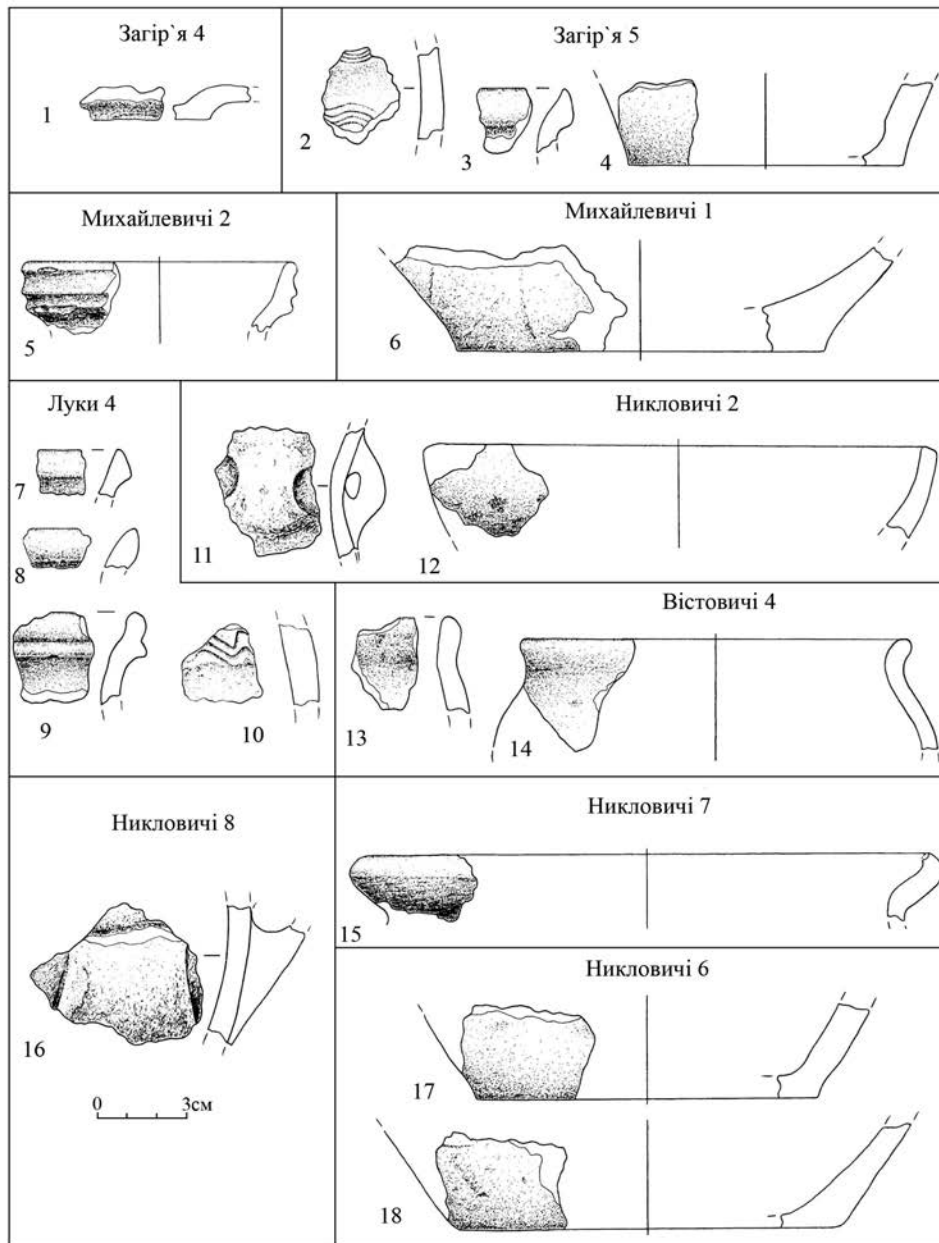

Рис. 4. Окремі керамічні фрагменти посуду, виявлені на пам'ятках Вістовичі 4 (13–14), Загір'я 4 (1), Загір'я 5 (2–4), Луки 4 (7–10), Михайлевичі 1 (6), Михайлевичі 2 (5), Никловичі 2 (11, 12), Никловичі 6 (17, 18), Никловичі 7 (15) та Никловичі 8 (16)

Fig. 4. Separate fragments of ceramic ware, discovered on sites Vistovychi 4 (13–14), Zagirja 4 (1), Zagirja 5 (2–4), Luku 4 (7–10), Mykhailevychi 1 (6), Mykhailevychi 2 (5), Nyklovychi 2 (11, 12), Nyklovychi 6 (17, 18), Nyklovychi 7 (15) and Nyklovychi 8 (16)

Кружальна кераміка з товщиною стінок 0,6–0,9 см, виготовлена з глиняного тіста, що містило домішку дрібнозернистого піску. Поверхня черепків шерехата та загладжена, сірого,

коричневого та чорного відтінків. Злам – одношаровий. Колекція знахідок складається з одинадцяти стінок, трьох денць та п'яти вінець. До XI–XII ст. належить фрагмент сильно розхиленого назовні вінця із округлою закраїною, розрахованою, очевидно, для застосування накривки (рис. 3, 8). Сюди ж можна зарахувати уламок денця з помірно розхиленими стінками та діаметром плоскої основи – 12 см (рис. 3, 12).

Частина виробів має низькі потовщені вінця з відносно ребристим профілем (рис. 3, 4, 5–7). Їх діаметри – 12–18 см. Денця, діаметрами 8–9 см, мають округлі або сильно витягнуті краї основи з помірно розхиленими (рис. 3, 11, 12) або майже вертикальними прямими (рис. 3, 10) стінками. За складом тіста, технологією випалу, морфологічними ознаками та параметрами такі посудини побутували у XIII–XIV ст.

Місцезнаходження** **Вістовичі 6** розташовується практично між описаними вже об'єктами Вістовичі 4 та 5 на віддалі від обидвох – по 200 м, на другій надзаплавній терасі р. Вишеньки (рис. 1, 38). Її центр знаходиться за 600 м на північний захід від церкви та 50 м на південь від гостинця, на правому березі згаданої стариці лівого притоку Вишеньки.

На поверхні приватних орних ділянок виявлено всього два фрагменти ліпної кераміки на віддалі 25 м один від одного. Перший черепок завтовшки 0,9 см. Він виготовлений з добре відмуденої глини, в якій не простежено домішок. Випал його міцний, поверхня – нерівна, частково рустована. Другий уламок стінки посудини товщиною 0,7 см має домішку шамоту в тісті. Його поверхня коричневого відтінку й марка на дотик. Обидві знахідки слід віднести до пізньоримського часу.

Таким чином, на значній площі (1,4 × 0,4 км) при злитті р. Вишеньки з її лівим потоком-допливом, де був утворений сприятливий для господарства та захисту гострий в плані мис, виявлено комплекс пам'яток, що включають знахідки з періоду бронзи (тщинецька культура), раннього заліза, пізньоримського часу, черняхівської культури, а також середньовіччя – від XI до XIV ст. Очевидно, що уся ця площа, яка поки що не забудована, повинна отримати охоронний статус як багатощарова археологічна пам'ятка.

Вошанці 1. Пам'ятка знаходиться у північній околиці села, 150 м західніше від гостинця, на пологих північно-східних схилах пагорба, вздовж яких протікає безіменний струмок в урочищі “Другий Загуменок” (рис. 1, 23). З поверхні приватних орних ділянок, на площі 100×50 м, зібрано фрагменти кружалної кераміки.

Посуд товщиною стінок 0,6–0,9 см виготовлений з глиняного тіста, яке містить значну домішку дрібнозернистого піску, від чого поверхня черепків шорстка на дотик. Фрагменти кераміки сірого та коричневого забарвлення. Колекція знахідок містить фрагменти денця та трьох стінок, що за морфологією, технологією та вмістом тіста відносяться до XII–XIII ст. Очевидно, пам'ятка Вошанці 1 є рештками садиби, або житлового осередку з княжої доби.

У північно-східній частині села Загір'я, за 170 м на північ від моста, на помірно пологих південних схилах високого пагорба лівого берега допливу р. Вишні, загосподарованого приватними городами крайніх хат, виявлено два фрагменти ліпної кераміки. Місце знахідки віддалене від ріки на 80 м. Факт виявлення знахідок дає підстави виділити тут пам'ятку **Загір'я 1** (рис. 1, 11).

Фрагменти посудин зі стінками завтовшки 0,7–1,3 см виготовлені з глиняного тіста, яке містить домішку шамоту. Поверхня черепків заглажена, має коричневий та охристий колір. На зламах простежується нерівномірний дво- або тришаровий випал. За зовнішніми ознаками знахідки такого типу слід відносити до пізньоримського часу.

Пам'ятка **Загір'я 2** знаходиться зі східного боку села, при в'їзді до нього, за 20 м на північ від дороги та 50 м на схід від крайніх хат (рис. 1, 10). Тут, на пологому західному схилі мисоподібного пагорбу, серед широкої заплави правого берега згаданого допливу р. Вишні, з поверхні приватних орних ділянок на площі 20×70 м зібрано фрагменти ліпної кераміки.

**Так званими “місцезнаходженнями” вважаємо пам'ятки або пункти, де виявлено лише до двох одиниць рухомих знахідок.

Уламки посуду (шість одиниць) завтовшки 0,7–1,0 см характеризуються домішкою дрібних та грубих часток шамоту до глиняного тіста, нерівною горбкуватою, інколи маркою на дотик поверхнею коричневого відтінку, одношаровим зламом чорного або сірого забарвлення. За такими зовнішніми ознаками фрагменти кераміки відносимо до пізньоримського часу.

Загір'я 3. На роздоріжжі Никловичі–Загір'я, 100 м західніше від автобусної зупинки, 50 м північніше від гостинця до Загір'я та 90 м від русла р. Вишні, на площі 50×50 м виявлено три фрагменти ліпної кераміки товщиною 0,7–1,0 см. Отже, пам'ятка Загір'я 3 локалізована на пологому північно-західному схилі лівого берега р. Вишні (рис. 1, 9). Виявлені тут фрагменти керамічних посудин мають у глиняному тісті домішку шамоту, заглажену поверхню коричневого та чорного забарвлення. Знахідки з такими характеристиками слід відносити до періоду раннього заліза.

Місцезнаходження **Загір'я 4** локалізоване при північному краю присілку Загір'я – Корчежин. на мисі лівого берега притоку р. Вишні, за 150 м на схід від центральної дороги села, за 20 м на північ від крайніх хат та 150 м на захід від русла річки (рис. 1, 12). На приватних присадибних ділянках виявлено фрагмент денця ліпної посудини. Поверхня черепка заглажена, коричневого кольору. В зламі стінки, завтовшки 0,5 см, простежено домішку грубозернистого піску. Основа денця плоска, а стінки сильно розхилені назовні, майже під кутом 180°. Можливо, це частина миски або тарілки (рис. 4, 1). За характером тіста і технологічними ознаками цей фрагмент кераміки слід відносити до пізньоримського часу.

Пам'ятка **Загір'я 5** знаходиться у південній околиці села, за 50 м на захід від крайніх хат хутора Корчежин, на правому березі притоку р. Вишні. Вона займає західні схили високого горбистого пасма (рис. 1, 13). На присадибній зораній ділянці, в межах 50×20 м, виявлено фрагменти ліпної та кружальної кераміки.

Товщина стінок ліпних посудин – 1,2–1,7 см. У глиняному тісті присутня домішка значної кількості дрібних та грубих часток шамоту. Поверхня черепків нерівна, має сліди від загладження, коричневого та сірого забарвлення. Колекція складається із двох фрагментів посуду, які слід відносити до пізньоримського часу.

Кружальна кераміка має стінки завтовшки 0,6–0,9 см. У її гончарному тісті міститься домішка дрібного та грубозернистого піску. Поверхня черепків заглажена, шерехата на дотик, коричневого, чорного, сірого та охристого відтінків. Колекція уламків кружальної кераміки налічує вінце, денце діаметром 9 см (рис. 4, 4) та дев'ять стінок посудин. Вінце має гостре, ледь нахилене до середини завершення та слабо виражений манжет (рис. 4, 3). Одна зі стінок орнаментована серією хвилястих ліній (рис. 4, 2). Знахідки такого типу слід відносити до XI–XII ст.

Отже, поблизу села Загір'я та його присілку Корчежин виявлено п'ять пунктів зі слідами давніх поселень. Одне з них за характеристиками підйомного матеріалу відносимо до пізньоримського часу, чотири – до періоду раннього заліза і ще одне – до середньовіччя. Останнє – перекриває поселення пізньоримського часу.

В околицях села Канафости зафіксовано ряд поодиноких курганів. Перший з них виявлено в урочищі зі специфічною назвою “Могилки”, що на північно-західній околиці села. Курган **Канафости 1** розташовується на найвищому пункті пагорба з відміткою 306,7 м над рівнем моря (рис. 1, 21). Пагорб домінує над розлогою долиною досить повноводного лівого допливу Вишеньки. З-під пагорба беруть початок три потоки, що впадають до згаданого допливу. За 100 м на північ від кургану починається ліс. Курганний насип значно розораний і розорується далі, оскільки належить приватній ділянці. Насип кургану діаметром 30 м і висотою близько 1 м. З його поверхні зібрано кілька фрагментів ліпної кераміки.

Уламки посуду завтовшки 0,7–1,0 см. Керамічне тісто містить домішку мікрочасток шамоту. Поверхня черепків заглажена і має коричневий та сірий відтінки. На зламі кераміка чорного кольору. Випал її міцний. Колекція складається із трьох фрагментів стінок. В хронологічному відношенні, знахідки можна віднести до культури лійчастого посуду доби енеоліту.

Кургани такого типу характерні для культур доби бронзи. Очевидно, могила насипана носіями культури шнурової кераміки, які прийшли в ці місця одразу після племен енеолітичної культури лійчастого посуду. Факти насипання курганів доби бронзи на поселеннях вищезгаданої культури є непоодинокими, особливо в цьому прикарпатському регіоні: Биків, Коропуж, Міженець, Стоянци [Sulimirski, 1968, s. 125–127, 129] та ін.

Ще один курган (**Канафости 2**) знаходиться в лісі, за 400 м на північ від попереднього, на пагорбі, у найвищому його місці (304 м над рівнем моря), за 50 м на схід від польової дороги, що проходить попри ліс (рис. 1, 20). Курган дуже розораний. Діаметр його насипу – 27 м, а висота – 0,7 м. Паралельно до сучасної польової дороги західним краєм лісу відчитується стара дорога від Канафостів до Макунова. Дорога має проїжджу частину завширшки 4 м, яка обмежена з обох боків, виразними ще й досі, фосами. Ця давня комунікація перебуває у доброму стані збереження, оскільки вона поросла лісом.

Наступний курган – **Канафости 3** – зафіксовано на цьому ж самому пагорбі, в лісі, за 200 м на північ від попереднього (рис. 1, 19). Через курган прокладено лісову дорогу. Насип розораний. Діаметр його – 20, а висота – 0,50 м.

Пам'ятку **Канафости 4** виявлено за 350 м на північний схід від останнього кургану. Вона розташовується на південно-західному схилі горбистого пасма, між селами Канафости та Макунів, за 100 м на південний схід від джерела-озерця, на лівому березі струмка, що витікає з нього. Струмок далі впадає у лівий доплив Вишні, який протікає попри хутір Берці і далі – через згадане вище с. Загір'я (рис. 1, 18). З поверхні орного поля на площі 80×50 м зібрано фрагменти ліпної кераміки.

Уламки посуду мають товщину – від 0,6 до 1,0 см. У керамічному тісті містяться мікрочастки та грубіші включення шамоту. Поверхня черепків нерівна, заглажена, має чорне, сіре та коричневе забарвлення. Колекція складається з п'яти фрагментів стінок посудин. Знахідки такого типу слід пов'язувати із пізньоримським часом.

Отже, поблизу села Канафости виявлено сліди одного з поселень пізньоримського часу, а також три кургани, які за характерними ознаками (розміри, взаємна віддаленість та розташування на кульмінаційних пунктах рельєфу) слід пов'язувати з добою бронзи, хоча на насипі одного із них виявлено кераміку, а значить сліди ранішої енеолітичної культури – лійчастого посуду.

Пам'ятка **Купновичі 1** локалізована на лівому березі р. Вишеньки, за 1,5 км на північний схід від села, за 600 м на південь від гостинця Михайловичі–Великі Мокряни та за 300 м на схід від моста через р. Вишеньку, по якому пролягає дорога з Купнович до Малих Мокрян (рис. 1, 22). Об'єкт займає південний пологий схил мисоподібного виступу, розташований на 5–6 м вище від заплави річки, за 200 м від її основного русла та 150 м на захід від потічка – її лівого допливу. На поверхні задернованого поля виявлено два фрагменти кружальної кераміки.

Уламки посуду завтовшки 0,8 см. У керамічному тісті видима домішка дрібнозернистого піску. Поверхня черепків заглажена, сірого та коричневого кольорів. Випал їх якісний, злам – одношаровий. За зовнішніми характеристиками знахідки можна віднести до княжої доби і датувати XIV ст.

Комплекс археологічних пам'яток зафіксовано на північно-східній околиці села Луки, яке розташоване при шосе Львів–Самбір.

Луки 1. За 200 м на схід від села, у залісненій місцевості, на хребті видовженого пагорба, спрямованого вздовж лінії південь–північ, локалізовано групу із чотирьох курганів (рис. 1, 26). Найбільшим є курган № 1. Його діаметр – 34 м, а максимальна висота – 1,5 м. Через центральну частину курганного насипу прокладено лісову дорогу. Курган № 2 знаходиться за 160 м на північ від попереднього. Діаметр видимого насипу – 28 м, висота – до 2,0 м. З півночі до цього кургану примикає ще один – № 3, з діаметром насипу – 25 і висотою в центрі – 0,5 м. Курган № 4 знаходиться за 70 м на захід від кургану № 3, при краю лісу, обмеженого з півночі ґрунтовою дорогою. Насип у діаметрі має 20 м та максимальну висоту збереження – 1,0 м (рис. 7).

Один фрагмент кружальної кераміки княжого періоду – місцезнаходження **Луки 2** – виявлено по правий бік дороги, що прямує із села у північному напрямку, за 100 м від неї і за 200 м від його межі, в урочищі “Під Лісом”, яке розташоване на пологому північно-західному схилі улоговини, вздовж якої протікає струмок (рис. 1, 27).

Пам’ятка **Луки 3** виявлена на лагідних східних схилах пагорба, по праву руку від згаданої дороги, на віддалі 900 м від межі села, на лівому березі згаданого струмка, за 300 м на південний схід від придорожнього хреста (рис. 1, 28). З поверхні приватних орних ділянок, на площі 80×50 м, зібрано фрагменти кружальної кераміки.

Уламки посуду (вісім одиниць) завтовшки 0,7–0,9 см. У керамічному тісті присутній дрібнозернистий пісок. Поверхня черепків заглажена, шорстка на дотик, має коричневе, охристе та сіре забарвлення. За зовнішніми ознаками кераміку слід віднести до середньовіччя і датувати поки-що широко – XI–XIII ст.

Луки 4. Пам’ятка розташовується майже симетрично до попередньої відносно русла річки, яка тече із заходу на схід (рис. 1, 29), займає південно-східний схил помірно пологого пагорба, за 50 м на північний схід від придорожнього хреста в урочищі “Гавкове”. З поверхні приватних орних ділянок, на площі 50×50 м, зібрано фрагменти кружальної кераміки.

Кераміка товщиною стінок 0,7–0,9 см виготовлена з глиняного тіста, що містить незначну домішку шамоту, а в окремих випадках – слюди. Поверхня черепків заглажена, сірого, чорного, охристого та коричневого відтінків. Колекція знахідок складається з трьох уламків манжетоподібних вінець (рис. 4, 7–9) та восьми стінок, одна з яких орнаментована хвилястими лініями (рис. 4, 10). Фрагменти посуду слід відносити до княжого періоду, мабуть – X–XI ст.

Окрему знахідку кераміки виявлено в урочищі “Тобівки”, що розташоване за 250 м на схід від попередньої пам’ятки та симетрично до неї відносно струмка, що впадає з північного боку у згадану річку (рис. 1, 30). Це місцезнаходження, **Луки 5**, віддалене від хреста в урочищі “Гавкове” на 300 м у східному напрямку. Знахідка виявлена на лагідному західному схилі помірно пологого пагорба. Уламок походить від ліпної посудини, має нерівну поверхню коричневого кольору. В зламі стінки, завтовшки 1,3 см, помітна домішка шамоту. Фрагмент кераміки слід відносити до пізньоримського часу.

Ще одну знахідку виявлено на лівому березі згадуваної річки, за 1,2 км нижче по течії від попередньої і за 400 м на захід від меморіального пам’ятника “Літомир”, за 50 м на північ від потічка, вздовж якого знаходиться рибгосп (**Луки 6**), (рис. 1, 31). На південних схилах орного поля піднято крем’яний ретушований відщеп розмірами 1,9×2,4×0,6 см. Виріб не має чітких хронологічних ознак. Він міг використовуватись в період від неоліту до ранньозалізного часу.

Таким чином, у північно-східній околиці с. Луки виявлено групу з чотирьох курганів невизначеної культурної приналежності (Луки 1), одне місцезнаходження пізньоримського часу (Луки 5) та два поселення (Луки 3, 4) і місцезнаходження (Луки 2) періоду середньовіччя.

Михайлевичі 1. Місцезнаходження, розташоване у західній околиці села, за 100 м на північний захід від фігури Божої Матері, на лагідних південних схилах помірно пологого мисоподібного пагорба лівого берега р. Вишеньки, утвореного при впадінні до неї під гострим кутом лівого безіменного допливу (рис. 1, 33). На поверхні приватних орних ділянок виявлено фрагмент денця ліпної посудини. Знахідка виготовлена з добре відмуленої глини, в якій не простежено видимих домішок. Поверхня кераміки марка на дотик і має сіре забарвлення. Товщина стінки посудини – 0,9 см, а дна – 1,6 см. Денце має діаметр 12 см. Воно сформоване на плоскій основі. Зовнішні краї денця – гострі, а стінки посудини – помірно розхилені назовні (рис. 4, 6). Артефакт слід відносити до черняхівської культури пізньоримського часу.

Пам’ятку **Михайлевичі 2** локалізовано з другого боку згаданого щойно мисоподібного пагорба, симетрично до попередньої пам’ятки відносно його осі (рис. 1, 34). Пункти виявлення знахідок знаходяться при північно-західному куті села, за 50 м на захід від крайніх хат та 50 м на південь від дороги Михайлевичі–Роздільне. З північно-східного боку, за 100 м від місця виявлення знахідок, прокладено ЛЕП, а з північно-західного, теж на віддалі 100 м, – польова дорога у бік с. Шептичі.

На поверхні приватних орних ділянок виявлено фрагменти вінця та денця кружальних посудин. Вінце діаметром 9 см, має округлий край з ребристим профілем у вигляді двох пружків на зовнішній поверхні. Нижче стінка сильно звужується до шийки посудини (рис. 4, 5). Знахідку можна віднести до княжої доби, найімовірніше – до пізнього середньовіччя XIV–XV ст.

Нижнє 1. Місцезнаходження, виявлене за 400 м на схід від села, при лівому боці гостинця до сусіднього с. Острів, напроти місця, де він виразно вигинається на південний схід (рис. 1, 24). На поверхні орних ділянок знайдено фрагмент ліпної кераміки, характерної для пізньоримського часу.

Комплекс різночасових археологічних пам'яток зафіксовано в околицях села Никловичі, розташованого на р. Вишні в північній частині району обстежень.

Никловичі 1. При північно-західному краю села, на мисоподібному виступі правого берега р. Вишні, за 400 м на захід від крайнього сільського хреста, з ділянки 50×30 м зібрано уламки ліпної кераміки завтовшки 0,8–1,0 см (рис. 1, 1). У гончарному тісті черепків простежується домішка дрібного та грубшого шамоту, рідше – жорстви. Поверхня стінок посудин заглажена, дещо підлощена. Разом з тим, зустрічаються черепки з маркою на дотик поверхню, коричневого, чорного, сірого та охристого відтінків. За рядом зовнішніх ознак виявлені артефакти слід відносити до пізньоримського часу.

Наступну пам'ятку – **Никловичі 2** – локалізовано за 900 м вище по ріці від попередньої (рис. 1, 2). Археологічні знахідки концентрувалися на ділянці 100×50 м, ледь підвищеній серед широкої заплави лівого берега Вишні. Серед них слід виділити фрагмент вушка зі стінкою ліпної посудини завтовшки 0,6 см. Поверхня черепка нерівна, рустована і має темно-коричневий відтінок. Вушко петельчатої в перетині форми розмірами 2×3 см (рис. 4, 11). Знахідку можна віднести до культур періоду ранньої бронзи.

Більш чисельна колекція ліпного посуду (десять стінок та одне вінце) виготовленого з глиняного тіста, що містить домішку шамоту. Поверхня черепків нерівна, шорстка і рустована. Вона має охристе, сіре та коричневе забарвлення. Товщина стінок посудин виносить 0,8–1,2 см. Вінце характеризується косозрізаним краєм та діаметром –17 см. Воно є частиною миски півкулястої форми (рис. 4, 12). За рядом характерних ознак знахідки слід відносити до пізньоримського часу.

Місцезнаходження **Никловичі 3** виявлене близько від центру села, 250 м південніше від церкви, на невисокому мисоподібному виступі правого берега Вишні, обмеженого з північного боку струмком – правобічним її допливом (рис. 1, 3). Тут знайдено уламок ліпної посудини завтовшки 0,9 см, яка містить у керамічному тісті значну домішку шамоту. Поверхня черепка нерівна, заглажена і має коричневе забарвлення. Артефакт слід відносити до пізньоримського часу.

Пам'ятка **Никловичі 4** розташовується при південній частині села, в урочищі “Двориска”, де, за переказами місцевих мешканців, стояв панський маєток (інформація від жителя села – Ігора Пашевського). Він займав лагідний південний схил досить високого (h=20 м) мисоподібного пагорба, видовженого у широтному напрямку (рис. 1, 4). Стрілка цього пагорба штучно відтята, очевидно, в пізніших, новожитніх часах, задля спрямлення течії Вишні і влаштування на місці її колишнього коліна, що омивало мис з трьох боків, величезного ставу, або системи ставів. Уривки штучних гребель від цієї гідропоруди добре видно дотепер, а урочище зберегло назву – “Ставицько”. Умовно реконструюючи давній рельєф місцевості, доходимо до припущення, що південні схили мисоподібного пагорба мали би бути добре захищеними від північно-західних вітрів і зручними для заселення у давнину. Це припущення підтвердилося в ході археологічної розвідки. З поверхні орного поля в урочищі “Двориска” на площі 100×50 м виявлено значну кількість фрагментів ліпної та кружальної кераміки.

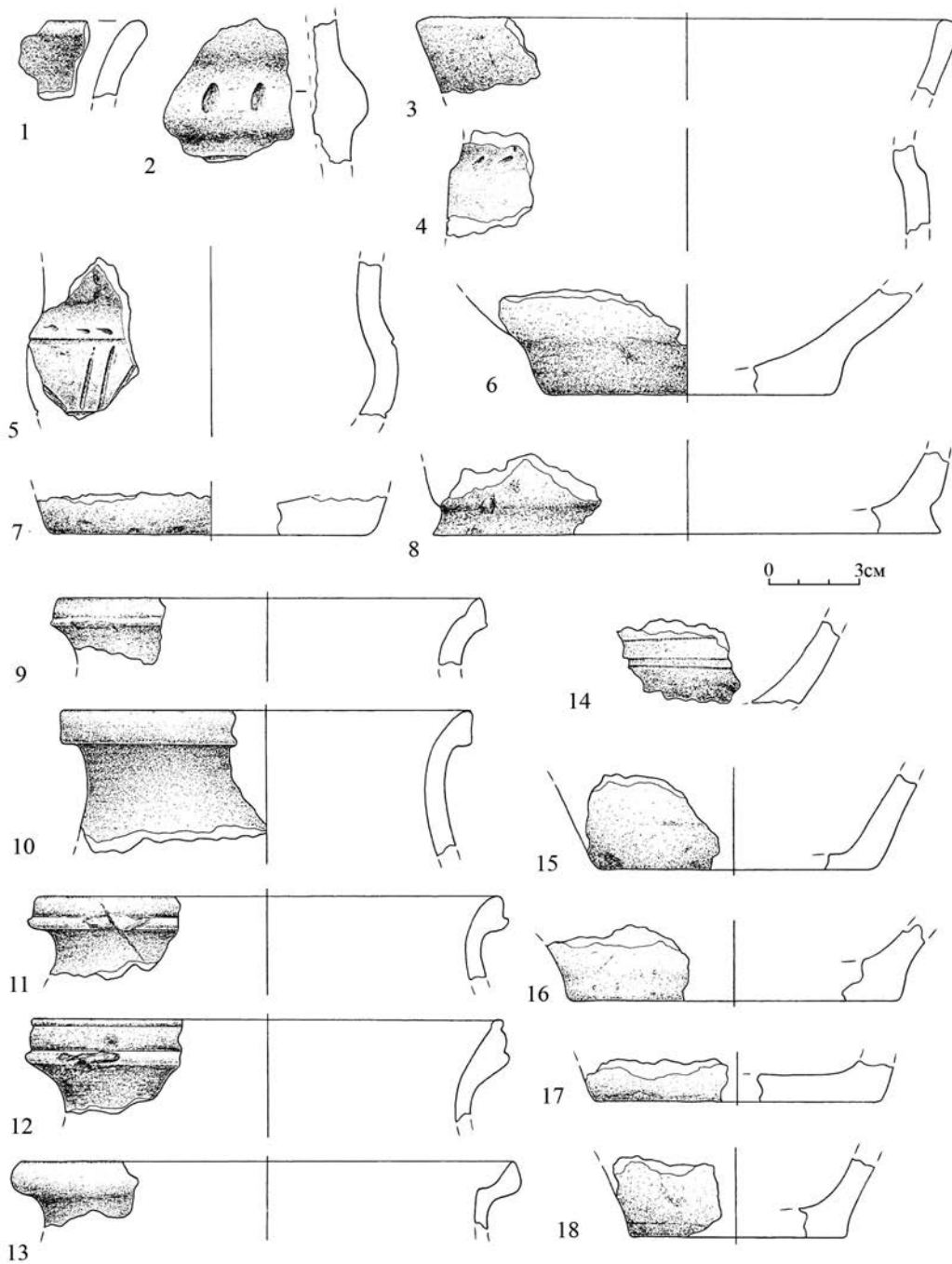

Рис. 5. Никловичі 4. Фрагменти керамічних посудин
 Fig. 5. Nyklovychi 4. Fragments of ceramic ware

Ліпна кераміка з товщинами стінок від 0,9 до 1,3 см містить у своєму тісті домішку шамоту, який частково виступає назовні. Поверхня черепків нерівна, заглажена, шорстка та марка́ на дотик, в одному випадку рустована. Вона має коричневе та сіре забарвлення. Колекція ліпних знахідок складається із 22-х стінок, двох вінець та чотирьох донець. Virізнюються розхилені назовні вінця діаметром 18 см із заокругленим (рис. 5, 1) та косо зрізаним краєм (рис. 5, 3). Три донеця походять від посудин призмкуватої форми. Їх діаметри – 9–11 см, краї округлі, стінки опуклі, розхилені назовні (рис. 5, 6, 7). Один уламок належав посудині значних розмірів, діаметр дна якої виносив 17 см. Його краї гострі, сильно витягнуті назовні, стінки ледь розхилені і мають увігнутий ребристий перехід від основи (рис. 5, 8).

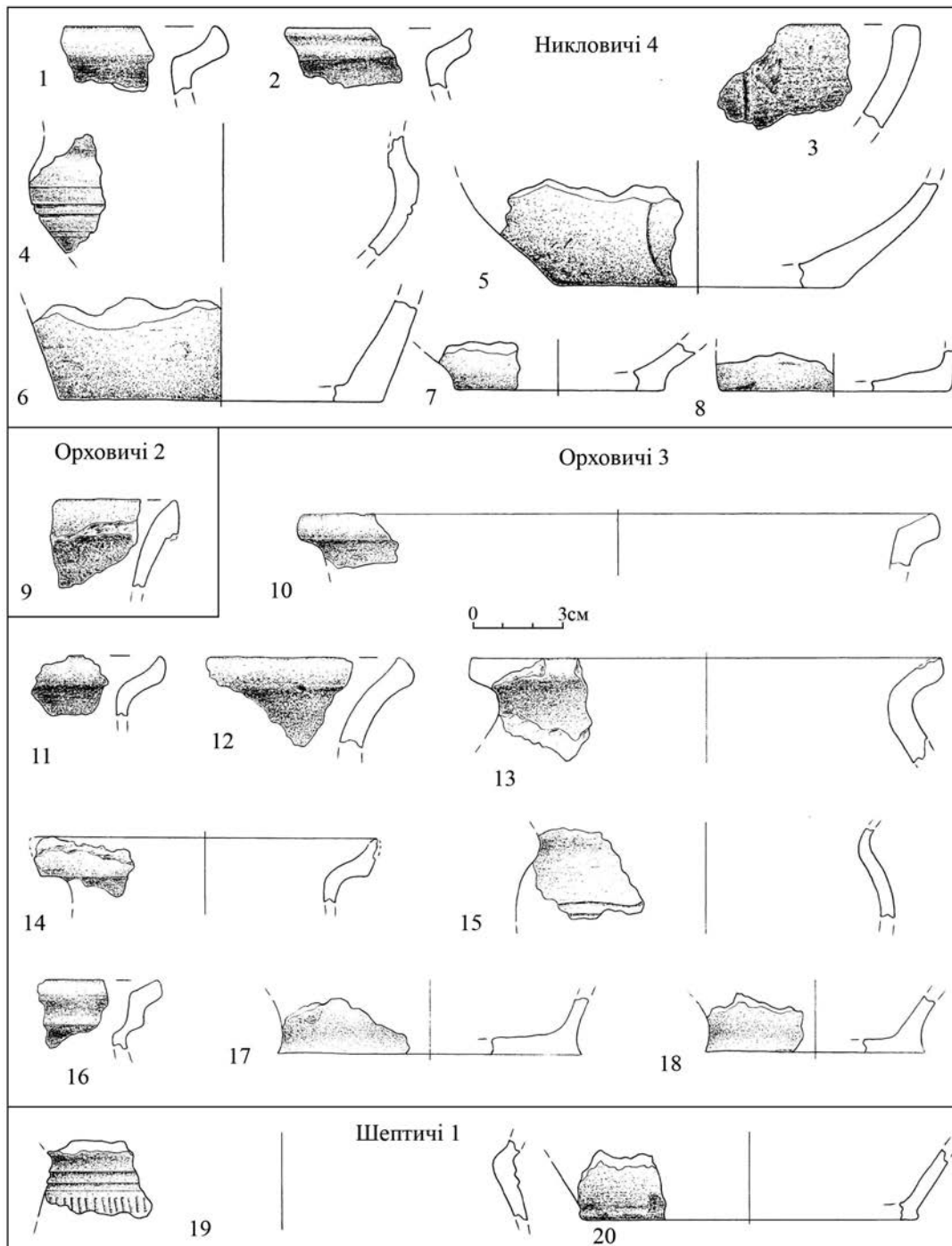

Рис. 6. Окремі фрагменти кераміки, знайдені на пам'ятках Никловичі 4 (1–8), Орховичі 2 (9), Орховичі 3 (10–18) та Шептичі 1 (19, 20)

Fig. 6. Separate fragments of ceramic, found on sites Nyklovychi 4 (1–8), Orkhovychi 2 (9), Orkhovychi 3 (10–18) and Sheptychi 1 (19, 20)

У колекції ліпних уламків трапляються орнаментовані стінки посудин. На одній з них в місці шийки простежуються заглиблені штампи трикутної форми (рис. 5, 4). Вирізняється частина опуклобокої посудини (діаметром найбільшої округлості 12 см) з високою шийкою, орнаментованою аналогічними штампами, а на поверхні тулуба нанесено чотири похилих лінії канелюр, три з яких нахилені вправо, а одна – вліво; нижче них простежується ще одна горизонтальна канелюра (рис. 5, 5). Один із уламків декорований пластичним пружком, який

прикрашений штампами овальної форми (рис. 5, 2). На стінці придонної частини прокреслено три горизонтальні лінії (рис. 5, 14). Ліпний керамічний матеріал з цієї пам'ятки слід відносити до пізньоримського часу.

Кружальна кераміка зі стінками завтовшки 0,6–0,8 см містить у тісті домішку дрібнозернистого піску. Поверхня черепків заглажена, шорстка на дотик, місцями має ледь помітні горизонтальні врізні лінії. Кераміка на лицьовій та тильній поверхнях має коричневе, охристе, чорне або сіре забарвлення. На зламі черепки одношарові, що засвідчує добрий випал. Колекція знахідок складається з 23-х стінок, шести вінець та п'яти денець. Матеріал загалом можна віднести до княжої доби – X–XIV ст. Окремі з вінець мають вужчу часову приналежність. Виділяється фрагмент опуклобокої посудини з низькими, розхиленими назовні вінцями діаметром 14 см. Їх край округлий, нижче сформований манжетоподібний виступ, що має горизонтальний перехід до шийки горщика (рис. 5, 10). Знахідку можна віднести до X ст. Ще три вироби за профілем аналогічні до попереднього і мають діаметри вінець 14–16 см. Їх край округлий та гострий, а в одному випадку горизонтальний і чітко підкреслений врізною лінією. Нижче, на стінках, сформований манжетоподібний виступ (рис. 5, 9, 11, 12). Фрагменти посуду слід відносити до XI–XII ст. До цього ж періоду належать шість денець посудин з плоскою основою, діаметром 7–11 см. Їх краї округлі, рідше – гострі, стінки помірно розхилені назовні (рис. 5, 17, 18; 6, 3), а в одному випадку – сильно розширені (рис. 6, 7). Два низьких вінця, сильно розхилені назовні, мають гострий край діаметром 17 см та плавний перехід до шийки. Із внутрішньої сторони стінки увігнуті для пристосування накривки (рис. 5, 13; 6, 1). Частина горщика у найбільшій опуклості тулуба діаметром 13 см орнаментована п'ятьма заглибленими горизонтальними лініями (рис. 6, 4). Знахідки можна віднести до XIV ст. Період пізнього середньовіччя представлений також фрагментом вінця миски конічної форми, верх якої рівний (рис. 6, 3). До цієї ж групи знахідок слід віднести денце з пласкою основою діаметром 8 см, що має округлі краї та прямі вертикальні стінки (рис. 6, 8).

Отже, в урочищі “Двориска” виявлено принаймі тришарову пам'ятку. В нижньому культурному горизонті представлено комплекс матеріалів пізньоримського часу, в середньому – княжої доби, а у верхньому – пізнього середньовіччя.

При південному кінці села Никловичі локалізовано своєрідне скупчення поселень давніх часів. Пам'ятка **Никловичі 5** розташовується за 100 м на північний захід від колгоспного двору та 250 м на північ від русла Вишні (рис. 1, 5). Об'єкт займає мисоподібний виступ, що на 2 м піднятий над правосторонньою заплавою ріки. З поверхні орного поля, що належить фермерському господарству, на площі 50×50 м, зібрано фрагменти кружальної кераміки.

Уламки посуду завтовшки 0,6–0,8 см у керамічному тісті містять домішку дрібнозернистого піску. Поверхня черепків шерехата, охристого та сірого відтінків. На зламі уламки одношарові, чорного забарвлення. Колекція складається з чотирьох стінок посудин. Знахідки слід відносити до княжого періоду, а точніше – до кінця X–XII ст.

Пам'ятка **Никловичі 6** виявлена за 700 м на схід від попередньої, на лагідних розлогих південно-східних схилах високого мисоподібного пагорба, що зі сходу омивається правим безіменним допливом Вишні (рис. 1, 8). Точніша прив'язка середини скупчення підйомного матеріалу наступна: за 400 м на північний схід від мосту через Вишню, що на гостинцю до села, 200 м на схід від спрямленого русла згаданого допливу, 150 м на північ від дороги, що веде до кар'єру і 100 м на захід від газорозподільної станції. З поверхні орного поля, що належить фермерському господарству, на площі 200×100 м зібрано фрагменти ліпної та кружальної кераміки.

Уламки стінок ліпної кераміки завтовшки 0,8–1,3 см містять у тісті домішку грубих часток шамоту. Поверхня черепків горбкувата, заглажена і має коричневе, сіре та чорне забарвлення. В одному екземплярі поверхня рустована. Колекція складається з десяти уламків посудин. За зовнішніми ознаками таку кераміку слід відносити до черняхівської культури пізньоримського часу.

Кружальна кераміка в тісті містить значну домішку дрібнозернистого піску, від чого поверхня шорстка на дотик, охристого, коричневого, сірого та чорного кольорів. Товщина стінок посудин – 0,7–0,8 см. Колекція виробів складається з чотирьох стінок та двох донець. Денця, діаметрами 11–13 см, сформовані на плоскій основі з округлими краями. Стінки при денцях помірно розхилені назовні (рис. 4, 17, 18). Знахідки слід відносити до княжого періоду, а точніше – до кінця X – початку XI ст.

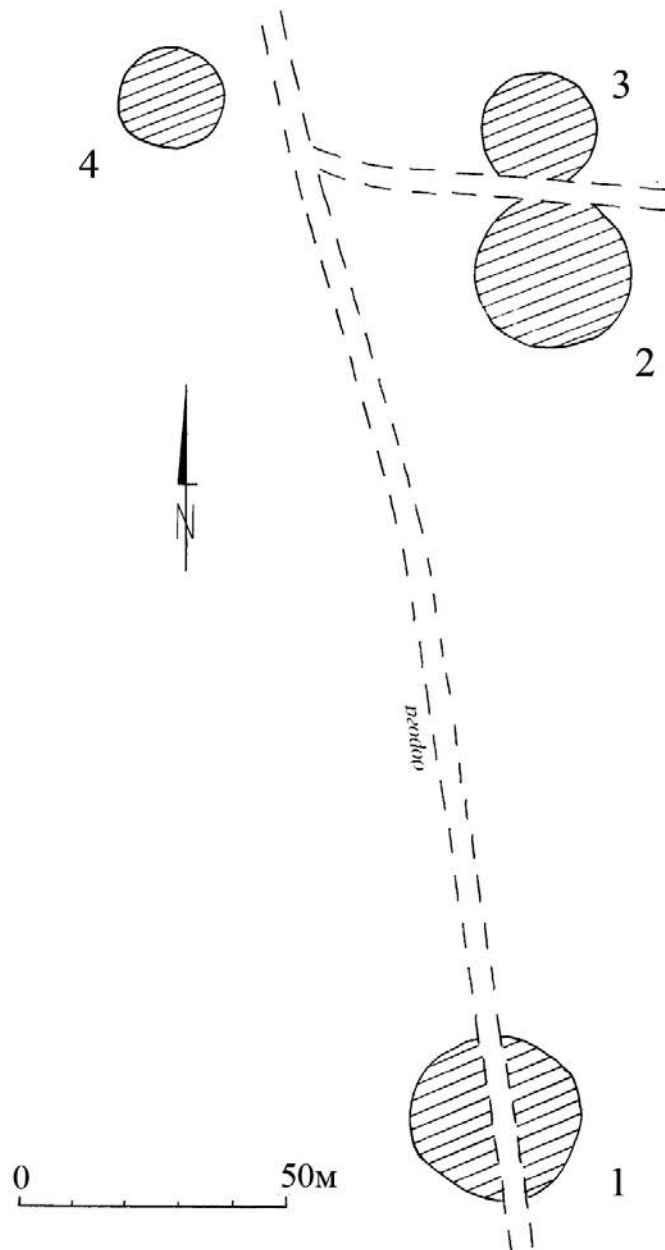

Рис. 7. Схема взаємного розташування курганів на пам'ятці Луки 1
Fig. 7. Scheme of location of burial mounds on site Luka 1

Із протилежного північно-західного боку мисовидного пагорбу, на присадибних ділянках крайніх хат села, локалізовано пам'ятку **Никловичі 7**. На площі 50×30 м тут виявлено три фрагменти кружальної кераміки.

Стінки посудин завтовшки 0,6–0,9 см містять у гончарному тісті домішку дрібнозернистого піску. Випал черепків якісний, поверхня заглажена, темно-сірого відтінку.

Характерне вінце посудини діаметром 20 см із нахиленим до середини краєм (рис. 4, 15). За зовнішніми ознаками знахідки слід відносити до княжого періоду, а точніше – до XIV ст.

На опуклій вершині цього ж пагорба, тобто між двома попередніми пунктами, виявлено скупчення фрагментів ліпної кераміки, що дає підставу виокремити пам'ятку **Никловичі 8** (рис. 1, 7). Підйомний матеріал зібрано з приватних орних ділянок на площі 50×40 м.

Знахідки поділяються на дві групи. До першої належать черепки з товщиною стінок 0,7–0,8 см, у керамічному тісті яких присутня домішка мікрочасток шамоту. Кераміка якісно випалена, на зламі – одношарова, щільна, чорного кольору. Поверхня заглажена і має коричневе та чорне забарвлення. Колекція знахідок складається із трьох уламків стінок та частини вушка. Вушко належало горщику лійчастої форми і було припасоване до нього у максимальній опуклості його стінок (рис. 4, 16). Такого типу знахідки характерні для культури лійчастого посуду доби енеоліту.

До другої групи ліпного посуду належать фрагменти стінок, в зламі яких простежується домішка шматків шамоту. Поверхня нерівна й марка на дотик, коричневого кольору. Товщина черепків-стінок – 1,0–1,2 см. Цю групу знахідок слід відносити до ранньозалізного часу.

Місцезнаходження **Острів 1** локалізоване за 150 м на південь від гостинця з Луків, за 250 м до східного краю села та 600 м від його церкви. Пункт розташовується на лівому березі струмка, що протікає з півночі на південь по-під згаданий гостинець і впадає у р. Болозівку – ліву притоку Стрвaju (рис. 1, 25). На орних ділянках виявлено один фрагмент ліпної кераміки. Поверхня черепка заглажена, шорстка на дотик, темно-сірого кольору. Цей уламок стінки посудини має товщину 0,6 см. Із внутрішнього боку стінки виразно виступають сліди від заглиблень, можливо, канелюр. За зовнішніми ознаками артефакт слід віднести до пізньоримського часу.

Пам'ятка **Орховичі 1** виявлена неподалік від південно-східної окраїни села, за 150 м на північ від дороги, що веде до діючого кар'єру, на розлогих, помірно пологих східних схилах високого горбистого пасма, обмеженого зі сходу безіменним струмком – лівим допливом Вишні (рис. 1, 16). З поверхні приватних орних ділянок на площі 50×70 м зібрано фрагменти кружальної кераміки.

Уламки посуду, завтовшки 0,6–0,7 см, містять у тісті домішку дрібнозернистого піску. Поверхня черепків шорстка на дотик, чорної, сірої та коричневої барви, злам одношаровий, чорного кольору. Колекція складається із п'яти знахідок, які можна віднести до княжого періоду XII–XIII ст.

Пам'ятку **Орховичі 2** локалізовано на південно-східній околиці села, біля діючого кар'єру, за 50 м на північ від дороги, що веде до нього, в місці проходження лінії електропередач (рис. 1, 17). З поверхні орних ділянок, на площі 20×80 м, зібрано фрагменти гончарної кераміки та один крем'яний виріб.

Кружальна кераміка з товщиною стінок – 0,5–0,8 см, містить у гончарному тісті домішку дрібнозернистого, рідше грубозернистого піску та слюди, поверхня шерехата на дотик, охристого, коричневого та сірого кольорів. Колекція складається з 15-ти стінок та одного вінця (рис. 6, 9). Знахідки слід відносити до княжої доби, а точніше – до X–XI ст.

Пам'ятка **Орховичі 3** знаходиться у східній околиці села, за 200 м на північний схід від колгоспних будівель, в урочищі “Гайок” (рис. 1, 15). Вона розташована на східному пологому схилі високого пагорба. З приватних орних ділянок, на площі 50×30 м, зібрано фрагменти ліпної та кружальної кераміки.

Ліпна кераміка складається з трьох екземплярів. Два з них виготовлені з добре відмудленої глини, в якій не простежується домішок. Це уламок стінки товщиною 0,4 см та частина вінця товщиною 0,7 см з потовщенням, розхиленим назовні краєм (рис. 6, 12). Поверхня черепків марка на дотик і має сірий відтінок. Інший фрагмент кераміки містить домішку шамоту. Поверхня його нерівна, теж марка на дотик і має світло-коричнєве забарвлення. Виявлені фрагменти ліпної кераміки слід відносити до пізньоримського часу, можливо, до черняхівської культури.

Кружальна кераміка складається з 38 одиниць. Вона виготовлена з глиняного тіста, до якого додано дрібнозернистий пісок. Товщина стінок посудин коливається від 0,4 до 0,9 см. Поверхня одних фрагментів гладка, а в інших – шорстка на дотик, сірого, чорного та коричневого відтінків. Серед знахідок виділяється п'ять вінець, три денця та 31 стінка. В хронологічному плані вони відносяться до княжого періоду, хоча деякі з виробів мають більш чітку часову приналежність.

Фрагмент низького вінця, діаметром 16 см, має косозрізаний, сильно розхилений назовні край, що переходить у невисоку увігнуту шийку, яка плавно з'єднується з розширеними опуклими стінками тулуба (рис. 6, 13). Виріб міг побутувати в кінці X–XI ст. Сюди ж можна зарахувати частину опуклобокого горщика (діаметр найбільшої опуклості 13 см), на стінках якого прокреслено дві хвилясті лінії (рис. 6, 15). Чотири однотипні вінця мають опуклі, сильно розхилені стінки діаметрами 12–22 см (рис. 6, 10, 11, 14, 16). Денця, діаметрами 7–10 см, сформовані на рівній основі з гострими відтягнутими краями та помірно розхиленими стінками (рис. 6, 17, 18). Знахідки слід відносити до XIV ст.

У північно-східній околиці села, в урочищі “Баланда”, виявлено пам'ятку **Орховичі 4**. Вона розташовується 300 м південніше від ставу, на лівому березі безіменного струмка, що впадає до нього. Із заходу, за 20 м від пам'ятки знаходиться польова дорога, по другий бік якої – колишній колгоспний сад (рис. 1, 14). Серед зораних приватних ділянок, на площі 20×30 м, знайдено два фрагменти ренесансних кахель з товщиною лицьових поверхонь 0,6 та 1,1 см, які слід датувати пізнім середньовіччям – XVI–XVII ст.

Отже, зі східного боку с. Орховичі, на лівому березі потоку, що тече на північ і впадає у р. Вишню, виявлено сліди кількох давніх поселень, княжої доби та пізнього середньовіччя. На одному з них зафіксовано й знахідки пізньоримського часу.

Місцезнаходження **Шептичі 1** виявлене у південно-східній околиці села, за 100 м на південь від дороги, що веде в село, на західних схилах пагорба, вздовж якого протікає струмок – правосторонній доплив р. Вишеньки (рис. 1, 32). На поверхні приватних орних ділянок знайдено два фрагменти кружальної кераміки.

Посуд виготовлений з добре відмуленої глини без домішок. Поверхня заглажена, чорного та коричневого кольорів. Стінки гончарних виробів мали товщину 0,5–0,6 см. Один уламок походить від опуклобокого горщика з діаметром низької шийки – 16 см. На плечиках горщика зберігся заглиблений орнамент із двох горизонтальних паралельних ліній, під якими – ряд вертикальних штрихів (рис. 6, 19). Другий уламок – денце діаметром 11 см, має витягнутий назовні край та помірно розхилені стінки (рис. 6, 20). Обидві знахідки слід відносити до пізнього середньовіччя XVI–XVII ст.

Висновки

В результаті суцільних поверхневих археологічних обстежень північної частини Самбірського району на площі 50 км² зафіксовано сорок нових пам'яток археології. Серед них 28 різночасових поселень, два курганні могильники (3+4=7 курганів) та 20 місцезнаходжень. Окремі з поселень та місцезнаходжень (у 10 випадках) накладаються одне на одного, що засвідчує існування дво- або тришарових пам'яток.

До найдавніших пам'яток, виявлених на площі розвідкових обстежень, слід, мабуть, зарахувати поселення енеолітичної культури лійчастого посуду (2 п. IV – поч. III тис. до н.е.) з характерною для них топографією розташування – на високих пагорбах, які домінують над широкими заплавами річок та потоків (Канафости 1, Никловичі 8).

Культуру лійчастого посуду, як засвідчують археологічні джерела, змінюють на даних теренах кочові пастуші племена доби бронзи, носії культури шнурової кераміки. У межиріччі Верхнього Бугу та Дністра найстарші групи населення цієї культури з'являються біля 2800 р. до н. е. [Machnik, 1998, s. 13]. Локалізовані нами кургани у околицях сіл Канафости та Луки за особливостями розташування й розмірами слід пов'язувати найімовірніше з культурою шнурової кераміки доби енеоліту та тшінецько-комарівським культурним комплексом доби

ранньої бронзи. Характерною особливістю цих надмогильних насипів є розташування їх на кульмінаційних пунктах пагорбів, або на їх гребенях. Важливо зазначити, що кургани цієї епохи відносно добре збережені у лісах, а ті, що потрапили в поле господарської діяльності людини пізніше, тобто – на відкриті орні площі – зараз трудноуловимі, а значна їх частина вже зникла назавжди. До прикладу, від курганів в околицях с. Канафости залишились незначні підвищення, а про їх існування може свідчити лише характерний топонім – “Могилки”. Про те, що давніх курганів в Прикарпатті було значно більше, свідчать багаторічні дослідження українських та польських вчених [Махнік та ін., 2002, с. 504 – 505; Махнік та ін., 2009, с. 198, 212; 2012, с. 283, 299].

Сліди поодиноких селищ чи місцезнаходжень, що хронологічно наближені або синхронні з появою згаданих курганів культур доби енеоліту та бронзи, зафіксовано в заплавах річок на невеликих за розмірами мисах (Вістовичі 1, Никловичі 2, Луки 6).

Незначною кількістю (чотири пункти) представлені поселення ранньозалізного часу (Вістовичі 2, 3; Никловичі 8; Загір'я 3). Вони розташовані на мисоподібних берегах річок та їх схилах.

Інтенсивне заселення регіону відбувалось в першій половині I тис. н. е., зокрема, в пізньоримський час. На території розвідок локалізовано 19 пунктів зі знахідками фрагментів посуду згадуваного періоду. Поселення займали незначні за площею миси, на південних та західних схилах пагорбів, що омивались потічками та більш повноводними ріками. На трьох із цих поселень (Вістовичі 2, 4; Михайлевичі 1) знайдено ліпну та кружалну кераміку черняхівської культури.

Територія Самбірщини була досить густо заселеною за княжих часів (X–XIV ст.). На обраній площі нами виявлено 14 поселень та три місцезнаходження цього періоду. Для розташування селищ обирались схили пагорбів, миси серед заплав та берегів річок і потічків. У одному випадку (Вістовичі 2) поселення княжого періоду накладаються на пам'ятки ранньозалізного віку, а у чотирьох випадках (Вістовичі 5; Никловичі 10, 12; Орховичі 3) – на поселення пізньоримського часу. В місцях локації пам'яток княжого періоду, як правило, знаходиться багато уламків битого посуду, які датуються вузьким хронологічним відрізком – в межах одного або двох століть. Нововідкриті середньовічні та пізньосередньовічні поселення за своїм розташуванням наближені до теперішніх населених пунктів, які, очевидно, безперервно функціонують впродовж тривалого часу. Свідченням про давнє минуле низки сіл вказують їх назви із характерним слов'янським закінченням *-ичі*: Вістовичі, Михайлевичі, Никловичі, Орховичі, Шептичі та ін. [Купчинський, 1971].

За матеріалами проведених археологічних розвідок кількість археологічних пам'яток на території Самбірського району значно зростає. Однак він і досі залишається найменш вивченим серед інших районів Львівської області. Сподіваємось, що майбутні дослідження цього регіону допоможуть пролити світло на процеси заселення Прикарпаття в доісторичний час та пізніші періоди.

ЛІТЕРАТУРА

Гавінський А., Лукомський А., Оприск В., Адамишин О.

2012 Давні поселенці Самбірщини // Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України. Інформаційний бюлетень. – Львів. – С. 78 – 81.

Купчинський О.

1971 Матеріали словника двочленних патронічних назв *ич-ичі* // Історичні джерела та їх використання. – Київ. – В. 6.

Махнік Я., Павлів Д., Петегирич В., Принада І.

2002 Кургани крайнього заходу Подільської Височини // НТШ. – Т. ССXLIV. – Львів. – С. 481 – 505 с.

Махнік Я., Павлів Д., Петегурич В.

2009 Кургани центральної частини Сянсько-Дністрянської Височини // МДАПВ. – Вип. 13. – Львів. – С. 198–214.

Махнік Я., Павлів Д., Петегурич В.

2012 Кургани на Войнилівській Височині у міжріччі Сивки та Лімниці // МДАПВ. – Вип. 16. – Львів. – С. 283–306.

Ситник О., Гавінський А., Войтович М., Адамшиш О.

2012 Розвідки у Самбірському районі Львівської області // Археологічні дослідження в Україні 2011. – Київ. – С. 304–306.

Machnik J.

1998 Stan i perspektywy badań archeologicznych w międzyrzeczu górnej Wisły, Bugu i Dniestru // Sprawozdania Archeologiczne. – Kraków. – Т. 50.

Sulimirski T.

1968 Cordet Ware and Globuar Amphorae North-East of the Carpathian. – London. – 227 s.

***Andriy HAWINS'KYI,
Yuriy LUKOMS'KY***

THE ARCHAEOLOGICAL CADASTRE OF L'VIV REGION: SAMBIR DISTRICT

Sambir region – the least studied at archaeological respect among other districts of Lviv region. As a result of continuous archaeological survey of the area, carried out in 2011 by Sambir detachment Department of Archaeology of I. Krypiakevych Institute of Ukrainian Studies of NAS of Ukraine, 40 new archeological sites were discovered. Location of newly discovered sites, brief description and graphic fixation of artifacts, chronological and functional interpretation of materials and conclusions about the process of settlement of the region in prehistoric times and later periods are presented at the article.